

Vladimír Liška

áclav IV.

záhady a mystéria

Václav IV. – záhady a mysteria

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Vladimír Liška
Václav IV. – záhady a mysteria – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Vladimír Liška

 áclav IV.
záhady a mystéria

OBSAH

Prolog	7
Kapitola 1. Ve stínu Karla IV.	15
Kapitola 2. Síla královského majestátu	27
Kapitola 3. Nejen mystéria gotiky	37
Kapitola 4. Václav IV. versus Jan z Jenštejna	49
Kapitola 5. Násilná smrt Johánka z Pomuku	61
Kapitola 6. Znesvěcení Karlštejna	71

Kapitola 7.	
Kausa Zikmunda Hulera	81
Kapitola 8.	
Mýtus lidového panovníka	89
Kapitola 9.	
Zrádci, spiklenci a konspirátoři	97
Kapitola 10.	
Králem kacířů?	111
Kapitola 11.	
Ve stínu kostnického koncilu	127
Kapitola 12.	
Husitský převrat	147
Kapitola 13.	
Do náruče věčnosti	155
Epilog	169
Přílohy	175
Přehled použitých pramenů a literatury	182

Prolog

Od úmrtí českého panovníka Václava IV. (1361–1419) nás letos dělí přesně 600 let. Václav IV. zemřel za dramatických okolností husitského převratu v Praze, který je českými historiky pokládán za prolog k dlouhotrvajícím husitským válkám, jež České království po čtrnácti letech přivedly až na pokraj hospodářské katastrofy, neboť země rozvrácená vnitřními mocenskými zápasy i zahraničními vojenskými intervencemi se ocitla v chaosu. Z něj už existovalo jen jediné východisko – za každou cenu dosáhnout smíru mezi husity a jejich katolickými odpůrci.

Husitská epocha tak mezi historiky dodnes vyvolává rozporuplná hodnocení: na jedné straně stojí sláva husitských vojsk spojená s českou náboženskou reformací a na straně druhé postupný hospodářský úpadek celé země. Přesto byl českou historiografií v 19. století vytvořen mýtus o epoše husitství jako vrcholu českých dějin (F. Palacký), aniž se náležitě zhodnotily jevy, které tuto epochu posouvají spíše do polohy krize českého feudálního státu.

Marxistická historiografie zase označovala husitskou epochu, zvláště pak období dlouhých válek, za husitskou revoluci, která započala symbolicky právě smrtí Václava IV. v roce 1419. Spíše by se však dalo hovořit o revolučním vzepjetí, neboť husitství, jak známo, neměřilo k likvidaci feudálního řádu, nýbrž k jeho duchovní obrodě (ideologie husitismu) a mocensko-politické přestavbě, kdy se do popředí správy Českého království poprvé drala královská města s měšťanským živlem. Husitství tak vytvářelo předpoklady k posílení českého stavovského státu a vedle panovníka, šlechty a duchovenstva se jako nový důležitý politický činitel do popředí dostalo i měšťanstvo.

Rovin pohledu na husitství je více, což svědčí o tom, že šlo o složitou a v mnohém i rozporuplnou vývojovou fázi českých dějin, která je dodnes mnohoznačná a charakterizoval ji dočasný úpadek královské moci, vrcholící za husitských válek dočasným obdobím bezkráloví. Panovnická moc byla tehdy přenesena na zemské sněmy a vůdčí postavy husitských vojsk (Jan Žižka z Trocnova, Prokop Holý), které až do roku 1434 představovaly rozhodující mocenský faktor v zemi.

Král Václav IV. zemřel v době, kdy se sílí husitské reformní hnutí přetavilo v násilný politický převrat, k němuž došlo v létě roku 1419 v Praze. Panovník se tou dobou nacházel na Novém Hradě v Kunraticích, kde ho zastihla zpráva o defenestraci (násilném vyhození z oken) jím dosazených novoměstských konšelů a počínajícím drancování některých pražských kostelů a klášterů husitskými radikály.

Václava IV. to rozběsnilo a vzbouřencům sliboval pomstu, jenomže v Kunraticích se ocitl v izolaci a o dění v hlavním městě neměl přesné zprávy. V Praze se mezitím začaly srocovat ozbrojené houfy přívrženců husitské reformace, které záhy část města opanovaly. Král byl donucen vyjednávat s novoměstskou husit-

skou obcí a snažil se získat čas na možný ozbrojený zásah. Ten však již nestihl, neboť 16. srpna roku 1419 náhle zemřel. Jeho smrt tak umožnila dovršení husitského převratu, kterému se na sklonku své vlády marně snažil zabránit.

Osobnost tohoto českého panovníka z rodu Lucemburků však nelze posuzovat jen z pohledu husitské reformace, která ovlivnila zejména poslední dekádu jeho panování. Možná právě proto bohužel vstoupil Václav IV. do našich dějin jako nepřiliš úspěšný a kontroverzní vladař, což je ovšem zúžený, a tedy i neobjektivní pohled. Vždyť právě za jeho vlády České království zpočátku prožívalo léta bez válečných útrap, i když o krizové mocenské momenty, které panování Václava IV. doprovázely, nebyla nouze.

Na první pohled se může zdát, že během svého panování tento český vladař postupně promrhal dědictví, které mu odkázal jeho otec Karel IV., český král a římský císař (1316–1378), ale je třeba si uvědomit, že každý z nich byl postaven před řešení jiných problémů. Také panovnická autorita Karla IV. a Václava IV. je nersrovnatelná, ať už to bylo způsobeno objektivními příčinami, nebo rozdílnými způsoby a přístupy k naplňování vladařských úkolů a povinností, jež před nimi vyvstávaly.

Karel IV. byl vizionář a ovládal umění vysoké diplomacie, které však Václava IV. již nestihl naučit. Bral ho sice s sebou na nejrůznější cesty i jednání, ale hloubka složitých diplomatických vztahů v Českém království i v sousední německé říši byla Václavovi IV. dost vzdálená a v tomto směru velikosti svého otce nikdy nedosáhl. Chyběla mu rozvaha i potřebné životní zkušenosti, které sice časem získal, ale v panovnické praxi je uplatňoval odlišně, neboť byl smýšlením i povahou jiný než jeho otec – na jedné straně váhavý a nedůsledný, na straně druhé veden k neuváženým, často impulzivním rozhodnutím podle momentální situace. Václav IV. si zároveň až příliš zakládal na svém

panovnickém majestátu a měl tendence k autokratickému vládnutí, což se mu v životě několikrát zle vymstilo.

Nepochybně se svému zesnulému císařskému otci chtěl vyrovnat, ale postrádal to, co z vladaře činí zároveň i moudrého státníka – vnitřní duchovní sílu, pokoru, předvídavost důsledků svých činů, nadhled a pracovitost, kterou byl Karel IV. proslulý. Václava IV. jako by pořád pronásledoval otcův vzor, jenž však pro něj stále byl jen nedostižnou metou.

Karel IV. si pro správu královského majetku především dokázal vytvořit vlastní dvorský aparát složený z panstva a zkušených důvěrníků, kteří mu byli zcela oddáni, a tento úřednický aparát pak uskutečňoval jeho politiku. Rádcové Václava IV. naopak dělali politiku především ve svůj prospěch a teprve pak ve prospěch panovníka. Byl snad právě v tom klíč k řadě Václavových vladařských komplikací a neúspěchů? Jeden z předních českých historiků Zdeněk Fiala napsal o Václavovi IV. i následující poznámku:

„V souvislosti s rozpadem lucemburské moci bývala a bývá kladena otázka, do jaké míry k tomu ‚přispěl‘ Václav IV., přímo řečeno, zda byl Karlův nejstarší syn naprosto neschopný hlupák a opilec, který mohutnou budovu otcova dědictví promrhal vlastní neschopností a hloupostí, nebo zda by k rozkladu došlo i tenkrát, kdyby na osiřelý Karlův trůn zasedl sebevětší génius.“ (Fiala Z. Předhusitské Čechy, Svoboda 1978, s. 293–294.)

Tato poznámka je zcela zásadní a najít na ni správnou odpověď není vůbec jednoduché, neboť je známo, že především z okruhu nepřátel Václava IV. se na panovníkovu adresu snášela řada příkrých odsudků. Nazývali ho tyranem, rezníkem, opilcem, a na sklonku své vlády dokonce králem kacírů.

Václav IV. však žil se svou druhou manželkou Žofií Bavorskou ve spořádaném manželském svazku a dokázal být i velice příjemným společníkem. O jeho sklonech k alkoholismu, respektive k nadměrnému pití vína, se také vědělo, i když tuto „slabost“ jeho protivníci většinou účelově zveličovali. Rovněž tvrzení, že šlo o neschopného panovníka, zřejmě neodpovídá dějinné realitě. Sám otec českého moderního dějepisce, historik František Palacký, o Václavovi IV. ve svých *Dějinách národu českého v Čechách a v Moravě* poznamenal:

„O mravní povaze a celé osobnosti krále Václava IV. nikdo pohříchu ze souvěkých lidí nepozůstavil obrazu dostatečného... Jen některé známky, povídky a úsudky a většího dílu vášnivě, zachovaly se nám od těch, kteří obcovavše s ním osobně dle vlastního názoru a ze zkušeností o něm vypravovati mohli.

Tytěz vášně však, které za jedenačtyřicetiletého panování zaviniily veliké ono rozdvojení, v kterémž západní křesťanstvo se podnes nalézá, zplodily také nejodpornější sobě úsudky o Václavově povaze a chování... Tím se pak stalo, že když z jedné strany většina pisatelů líčila ho co podleho ochlastu a zuřivce bezmyslného, našli se na druhé straně také hlasy, jež v něm spatřovaly velmi rozumně a dobře smýšlejícího mučedníka, jenž podlehl pouze nenávisti zlých lidí.“

Václav IV. byl jistě v mnoha směrech složitou osobností, to ale ještě neznamená, že byl špatný vladař. K jeho panování se například váže řada pověstí, podle nichž tvrdě trestal korupci a nepoctivost a mezi poddanými byl dlouho poměrně oblíbeným panovníkem. Inkognito prý rád chodíval do pražských krčem a lázní, kde měl možnost dozvědět se o problémech, jež trápily prostý lid. Ale zda tyto jeho „průzkumy veřejného mínění“ k něčemu opravdu byly, o tom tyto pověsti zpravidla mlčí.

Pravdou je, že s Václavovým panováním začala slábnout moc i vliv lucemburské dynastie, ale co toho bylo příčinou? Měla-li na tomto procesu podíl jakkoli komplikovaná osobnost Václava IV., nelze ho přeceňovat. Existovaly totiž i další okolnosti, které v Evropě vedly k oslabování lucemburského vlivu.

Mezi jinými to byl vznik papežského schizmatu, který evropskou politiku začal stále výrazněji ovlivňovat. Dalším faktorem oslabujícím prestiž rodu Lucemburků byly nepochybně i rozbroje a soupeření mezi členy této dynastie, kde vedle Václava IV. hráli stále výraznější roli i moravský markrabě Jošt a uherský král Zikmund. Také Václavovo mocenské soupeření s pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna, královskými městy i s domácím panstvem ke stabilitě lucemburské moci jistě nepřispělo, otázkou však je, kdo se na těchto krizových jevech podílel více. Lze však přiznat, že se Václav IV. v těchto domácích konfliktech dopustil přehmatů i vladařských selhání, jež měly na chod Českého království negativní dopady.

S obdobím vlády Václava IV. se tak pojí celá řada otevřených otazníků, na které se historikové dnes snaží nalézt odpovědi. Jsou-li však všechny jejich závěry správné a objektivní, je rovněž otázkou, kterou jsem se zabýval, aniž bych se pokoušel o nějakou zásadní revizi toho, co o tomto úseku českých dějin víme. Spíše se mi jednalo o to, poukázat na sporné momenty jeho života, případně je zhodnotit i z poněkud jiných úhlů pohledu. Neboť ať tak, či onak byl tento český panovník jen člověk se svými přednostmi, chybami i nedostatky, jež jsou vlastní každému smrtelníkovvi v elitním postavení na jevišti dějin.

Faktem zůstává, že k úmrtí Václava IV. došlo v tu nejnevhodnější dobu, po níž pro České království následovalo velice těžké období zmatků, mocenských pŕetek, válek a násilností. Kdyby však král zůstal naživu déle, byl by vŕbec schopen další vývoj

událostí zastavit? Asi sotva. Jeho vladařská autorita byla již do té míry otřesena, že by chaotický vývoj řítilcí se na český stát zvrátit nemohl, i když se o to před svou smrtí pokoušel. Kdyby žil déle, možná by následující události probíhaly trochu jinak, ale i Václav IV. by se nakonec jistě dostal do jejich vleku a aktivněji je ovlivňoval jen velice obtížně.

Smrt tak byla pro Václava IV. vysvobozením z útrap, které by ho čekaly v revolučním vzepjetí husitské reformace. Stal by se zřejmě králem bez kontroly nad svým královstvím a svůj kalich hořkosti by musel vypít až do dna. A kdo ví, možná by byl nakonec i sesazen z trůnu. Samozřejmě to jsou jen spekulace, je však nezpochybnitelné, že Václavovou smrtí padla poslední hráz před husitskou bouří, která zachvátila České království a trvala ještě dlouhých patnáct let.

Václav IV. se každopádně do českých dějin zapsal jako rozporuplná panovnická osobnost, která ve srovnání se svým předchůdcem a otcem Karlem IV. většinou vyznívá v hodnocení současných historiků téměř slabošsky. Jaká však byla skutečnost? Byl Václav IV. skutečně vladařem slabé vůle, jak se traduje?

Já sám jsem při psaní této knihy dospěl k přesvědčení, že bychom měli být v historických soudech k tomuto panovníkovi shovívaví, protože neměl lehký život a svým způsobem byl i trochu smolař. To však v ničem nezpochybňuje pravdivost toho, že se jednalo o významného českého krále, jenž po sobě zanechal v českých dějinách silnou a dodnes viditelnou stopu.

Ve stínu Karla IV.

Na sklonku roku 1378 v Čechách zemřel český král a císař Svaté říše římské národa německého Karel IV. a nad celým Českým královstvím se rozhostil smutek. Císařův pohřeb se v Praze stal tou nejpompéznější tryznou, jakou kdy česká metropole do té doby viděla a která mu jako velkému panovníkovi, nazývanému Otec vlasti, právem náležela.

V srdcích Karlových nejbližších rádců a přátel však panovala nejistota. Co bude dál? Unese jeho nástupce a nejstarší syn Václav IV. břímě vlády? Vždyť je mu teprve sedmnáct let a nemá téměř žádné samostatné vladařské zkušenosti! Karel IV. po sobě sice zanechal dvě závěti, v nichž lucemburské državy rozdělil mezi své syny a ostatní mužské příbuzné, ale bude Václav ochotný císařovy odkazy respektovat? A budou je respektovat i ostatní členové lucemburského rodu?

Ukázalo se, že takové obavy jsou zbytečné. Nový český a římský král splnil vše do puntíku tak, jak si to jeho zesnulý otec přál.

Václavův bratr Zikmund získal Braniborsko, další bratr Jan Zhořelecko a Morava připadla Václavovým bratrancům Joštovi a Prokopovi. Václav IV. byl českým a římským králem a vedle českých zemí měl vládu i nad Horní a Dolní Lužicí a slezskými knížectvími, nemluvě o lucemburských državách v sousední německé říši. V roce 1383, kdy v Lucembursku zemřel nejmladší a bezdětný bratr Karla IV., pojmenovaný rovněž Václav, převzal Václav IV. správu této země. Po pěti letech pak Lucembursko podstoupil moravskému markrabímu Joštovi, ambicióznímu muži, který byl v jisté době Václavovi IV. rovnocenným mocenským soupeřem, a dokonce dosáhl i na korunu římského krále.

„Královské dělení“ držav Karla IV. mezi ostatní členy lucemburského rodu nakonec proběhlo bez větších komplikací a Václav IV. ustanovení obou otcových závětí ctil stejně jako ostatní, kteří se dělení Karlova dědictví účastnili. I když se však zdálo, že jsou všichni aktéři s touto dělbou moci spokojeni a vládne mezi nimi společný zájem udržet a upevnit dosavadní mocenský vliv a prestiž rodu Lucemburků, neměla tato idyla dlouhého trvání.

Další vývoj ukázal, že partikulární zájmy jednotlivých Karlových dědiců jsou přece jen nadřazeny nad zájmy rodovými. Dělba Karlových držav, kterou ustanovil zesnulý císař svými závěťmi, byla vším možným, jen ne moudrým rozhodnutím.

Karel IV. svým potomkům a příbuzným chtěl do budoucna jistě zajistit důstojné postavení, ale jedno podcenil – totiž možnost jejich vzájemné revnivosti i závisti. Sedmnáctiletý Václav IV. byl sice formálně všem ostatním dědicům nadřazen, ale udržet si takové výlučné postavení vyžadovalo silnou panovnickou osobnost, a tou při svém mládí a s přihlédnutím k jeho nedostatečným panovnickým zkušenostem být nemohl. Titulárně však byl Václav IV. důstojným Karlovým nástupcem, neboť jako již dříve

zvolený český a římský panovník měl v rukou velkou moc. Otázkou však bylo, co s ní udělá.

Václav IV. se narodil v roce 1361 a jako Karlův následník byl odmalička protežované a rozmazlované dítě. Navíc se Karel IV. rozhodl, že mu ještě za svého života zajistí oba trůny – český i římský.

S prvním z nich bylo poměrně lehké pořízení. Mocnému císaři se české panstvo neodvážilo odporovat, a tak byl Václav již ve věku dvou let a čtyř měsíců v nedostavěné pražské katedrále sv. Víta 15. června roku 1363 korunován na českého krále.

Tehdejšímu arcibiskupovi Arnoštovi z Pardubic se to nelíbilo, neboť vzhledem k Václavově nízkému věku a státoprávnímu významu takového aktu považoval tuto korunovaci za nedůstojnou. Ale jako císařův přítel a dlouholetý rádce nakonec Karlu IV. ustoupil a sám tento slavnostní obřad vykonal. Nechtěl riskovat roztržku s císařem, dobře znal jeho tvrdohlavost a v otázce Václavovy korunovace byl Karel IV. opravdu neoblohmý.

Bohužel, králevicova matka a třetí císařova manželka Anna Svídnická se této korunovace nedočkala. Zemřela v roce 1362, necelého půldruhého roku po Václavově narození.

Karel IV. jako český král a římský císař po sobě zanechal dvě závěti, jimiž rozdobil lucemburské panství v Českém království i v německé říši mezi své potomky a příbuzné.

Václav svou matku nepoznal, byl příliš malý, než aby si ji pamatoval, ale díky otcově novému, již čtvrtému a poslednímu sňatku s mladou Alžbětou Pomořanskou získal macechu. Stalo se tak již v roce 1363, nedlouho před již zmiňovanou Václavovou korunovací na českého krále a pouhé tři dny po ní byla ve Svatovítské katedrále na novou českou královnu korunována i ona.

Hovoříme-li o Alžbětě Pomořanské jako o Václavově maceše, je to bez hanlivého pejorativního zabarvení, neboť to byla žena, která svému císařskému manželovi dokázala zajistit klid domácího krbu. Ale jaký byl její vztah k malému Václavovi a zda v něm převažovala povinnost nad vřelostí a láskou, o tom se můžeme jen dohadovat.

Později totiž mezi Alžbětou a Václavem panovalo určité napětí, způsobené pravděpodobně tím, že začala mnohem více tíhnout ke svému prvorozenému synovi Zikmundovi, který se jí narodil v únoru roku 1368. S Karlem IV. měla ještě dceru Annu (1366), budoucí manželku anglického krále Richarda II., a další dva syny Jana (1370), budoucího vévodu Zhořeleckého, a Jindřicha (1377), který však brzy po narození zemřel.

Císař tak tímto svým posledním sňatkem získal vedle Václava IV. další dva mužské dědice a v době, kdy se po něm v roce 1378 sedmnáctiletý Václav IV. ujal vlády, bylo jeho bratrům Zikmundovi teprve deset a Janovi osm let. Mladičkého Václava IV. začal Karel IV. velice brzy zapojovat do politického dění a po smrti pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic (1364) pověřil dozorem nad synovou výchovou nového arcibiskupa a vzdělaného preláta Jana Očka z Vlašimi. Ten postupně převzal nad výchovou mladého krále patronát, zatímco císařovnin výchovný vliv se po narození synů Zikmunda a Jana začal přenášet mnohem více na ně.

Jan Očko z Vlašimi nebyl sám, kdo na malého Václava dohlížel. Prvorozený syn měl i jiné učitele z řad tehdejších vzdělanců, například se ví o tom, že když Karel IV. do Prahy zval italského básníka Petraraku, s nímž si léta dopisoval, měl v úmyslu i z něj dočasně udělat Václavova pedagoga. Nejbližším protektorem malého krále byl však především samotný císař, který chtěl mít z Václava IV. důstojného nástupce a snažil se mu předávat své životní poznatky a zkušenosti. A tak žil jeho následník přibližně až do svých patnácti let neustále v otcově stínu jako politický učeďník.

Císař mu příliš pravomocí k samostatnému rozhodování neponechával, důležité záležitosti řešil za něj s kolegiem svých nejbližších přátel a rádců. Neustále Václavovi vštěpoval vědomí jeho vlastní důležitosti, a králevic tak své prominentní postavení vnímal jako samozřejmost a další tituly rozmnožoval hlavně s otcovou pomocí. Dokonce se dá říci, že nemusel vyvíjet žádnou zvláštní snahu, aby své postavení korunovaného českého krále upevňoval – císař to dlouhou dobu dělal za něj.

To samozřejmě znamenalo mnohé. Václav IV. byl na svém císařském otci hodně závislý, což se promítalo i do jeho nekritického obdivu k němu. Měl ho ve veliké úctě a své vlastní postavení českého krále chápal jako cosi přirozeného, neboť tento titul mu doslova spadl do klína, aniž se vyskytly nějaké překážky. Mělo to však i jiný dopad. Václav IV. záhy získal dojem, že jeho královskému majestátu nikomu nepřísluší odporovat.

Václavovo dětství nebylo příliš radostné. Císař Karel IV. ho už v útlém věku bral na cesty do německé říše i do dalších zemí, kde malý chlapec vsedě naslouchal diplomatickým rokovaním a sledoval, co se kolem něj děje. Viděl, jak se před jeho otcem všichni pokorně sklánějí a že císařovo slovo má velkou váhu. Záhy získal pocit, že vládnout je docela snadné, že je to vlastně jen pouhá hra,

z níž Karel IV. většinou vycházel s autoritou vítěze, a pokud docházelo k mocenským konfliktům spojeným s vojenskými zá-
sahy, Karel IV. svého syna držel stranou a v bezpečí.

Pocty a holdy projevované otci považoval Václav za samozřej-
most. Měl také dojem, že panovník má vždy pravdu a nikdy
se nemýlí, proto byl později tak netolerantní k jiným názorům
a vůči své osobě nesnášel jakoukoli kritiku.

Jako chlapec Václav IV. nepoznal žádné dětské radovánky, ale
Karel IV. mu nevěštínil ani některé zásady rytířské výchovy spo-
jené se sebeovládáním, odvahou a dalšími ctnostmi rytířského
kodexu. Václav IV. za otcova života nikdy neválčil, a když se
v sedmnácti letech ujal českého a římského trůnu, neměl v tomto
směru žádné zkušenosti. Hýčkáním malého krále udělal Karel IV.
chybu, vždyť Václavovi IV. díky otcovým intervencím padalo
vše do klína jaksi automaticky, dokonce i titul římského krále,
jímž se – opět otcovým přičiněním – stal v roce 1376. Karla IV. to
stálo obrovské diplomatické úsilí i hodně peněz, ale ještě během
svého života považoval za nutné zajistit svému následníkovi
i tento trůn.

Ale i poté Karel IV. říšskou politiku raději řídil sám a Václavovi
přenechával na starost jen podřadné záležitosti. Jakým způso-
bem se jednou bude jeho nástupce vyrovnávat s nástrahami
vlastní vlády, možná ponechával císař budoucnosti v naději, že
bude stát synovi po boku dostatečně dlouho na to, aby z něj vy-
křesal sobě podobného panovníka. To však už nestihl. Pokročilý
revmatismus a těžká zlomenina krčku ho v roce 1378 upoutaly
na lůžko. Následoval zápal plic, kterému podlehl.

Otcova smrt byla pro Václava IV. těžkou ranou. Zesnulý císař
mu sice mezi ostatními Lucemburky zajistil výsadní postavení,
ale najednou bylo jen na něm, jak bude ve státnickém díle Karla IV.
pokračovat. Titulárně se Václav IV. stal panovníkem rozlehlého

území – na západě sousedilo s Francií, na východě s Uhry a Polskem a na jihu pak s papežským církevním státem. Jeho postavení ve Svaté říši římské však nebylo jednoduché. Říšská knížata požívala značných privilegií, jejichž udělováním si Karel IV. zajišťoval jejich věrnost, přičemž ne všechna byla Lucemburkům nakloněná.

V roce 1378 došlo vedle úmrtí Karla IV. k další významné události, která poznamenala politický vývoj v Evropě na dlouhá desetiletí dopředu. Zemřel totiž papež Řehoř XI., který ještě před svou smrtí přesídlil z francouzského Avignonu zpět do Říma. Období tzv. avignonského papežství tím skončilo a římstí kardinálové na konkláve novým papežem zvolili Urbana VI. Francouzské duchovenstvo se však s papežovým přesunem do Říma nehodlalo jen tak smířit. Dokud totiž papežové sídlili v Avignonu, měli na ně francouzští králové i tamní církevní preláti značný vliv. Pro Francii to představovalo velkou výhodu, neboť mohla ovlivňovat církevní a potažmo i evropskou politiku na té nejvyšší úrovni. Proto se francouzští kardinálové rozhodli, že v Avignonu zvolí jiného papeže, kterým se nakonec stal Kliment VII.

Ještě za života Karla IV. tak církvev najednou měla dva papeže – římského a avignonského –, a i když se tehdy již těžce nemocný císař klonil na stranu Urbana VI., už nestihl papežské schizma účinněji řešit. Před Václavem IV. tak vyvstalo opět dilema, ke kterému ze dvou zvolených papežů se přiklonit. Má respektovat, že jeho zesnulý otec upřednostňoval římského Urbana VI., a jít v jeho šlépějích, nebo by bylo lepší uzнат avignonského Klimenta VII.?

Logika věci Václava IV. jako římského krále spíše vedla k podpoře Urbana VI., ale dosavadní přátelské vztahy Lucemburků s francouzskými panovníky velevy spíše k uznání Klimenta VII. Podpora Urbana VI. totiž mohla spojenecké vazby Lucemburků s Francií, posilované během vlády Karla IV., vážně narušit.

Dokud žil Václav IV. v otcově stínu a spoléhal na jeho pomoc i rady, bral to jako něco naprosto samozřejmého. V důsledku úmrtí Karla IV. i vzniku papežského schizmatu byl však najednou konfrontován s tvrdou realitou. Zesnulý císař dělal, co mohl, aby na ni Václava IV. připravil, ale vlastně mu tak sebral celé dětství. Pro mladého českého panovníka to byl určitý handicap, neboť předčasně vplul do světa dospělých. Z malého Václava IV. vyrostl sebevědomý, ale zároveň hodně sebestředný mladík, který si myslel, že panovnický majestát stačí k tomu, aby mu všichni sloužili a bez odporu vykonávali jeho příkazy. Jenomže ve světě vysoké feudální politiky nebylo nic zadarmo a osobní autoritu si každý vladař musel vydobýt.

Papežské schizma (dvoj-papežství) už Karel IV. nestihl řešit, ale tento konflikt v církvi by byl oříšek jistě i pro něj. V tomto případě navíc nešlo o součást osobního císařova politického a mocenského odkazu, který svému nástupci zanechával, nýbrž se jednalo o nový aspekt církevní, potažmo i evropské politiky, na který už Karel IV. nemohl reagovat. Václav IV. byl proto nucen se s tímto problémem vyrovnat sám a brzy poznal, že to nebude snadné. Na ostatní členy lucemburské dynastie se příliš spoléhat nemohl. Každý z Karlových dědiců hleděl především na vlastní zájmy v državách, které jim císařova závěť přisoudila, a i když jim byl jeho nejstarší syn prominentním postavením českého a římského krále nadřazen, neznamenalo to, že ho budou automaticky ve všem poslouchat.

Na druhou stranu ve středověku nebylo výjimkou ujmout se vlády v sedmnácti letech. Vzpomeňme třeba na posledního Přemyslovce Václava III. nebo na Jana Lucemburského, kteří se stali českými panovníky v ještě nižším věku. K vladařskému poslání byli kralevicové připravováni výchovou i vzděláním už od dětství, ale v případě Václava IV. to přece jen bylo trochu jiné. Byl

zapojován do diplomatického dění odmalíčka, navíc se českým králem stal už jako batole, i když pouze titulem. Ale jistě vyžadovalo delší čas, než tajům politiky a diplomacie začal sám rozumět. Otec ho takříkajíc vodil za ručičku, malý chlapec působil jen jako stafáž Karla IV., což bylo pro Václava svým způsobem docela pohodlné.

Ale chlapec vyrostl v mladíka, otec mu zajistil i titul římského krále a pomalu a jistě začínal od stárnoucího císaře přejímat určité povinnosti. V zásadních politických otázkách a problémech si však Karel IV. stále zajišťoval rozhodující vliv, což naznačuje, že s Václavovými přístupy k panování nebyl příliš spokojen. Jeho syn byl sice ozdoben příslušnými tituly, jež mu zajišťovaly následnictví, ale mladý Václav IV. byl příliš bujarý a vedl poměrně nezřízený život.

Jedním z těch, o koho se nový český a římský král po smrti Karla IV. v počátcích své vlády opíral, byl jeho starší bratranec a moravský markrabí Jošt. Druhým „protektorem“ mladého krále se stala jeho nevlastní matka a císařovna-vdova Alžběta Pomořanská. Právě ona se snažila, aby Václav IV. pokračoval v intencích Karlovy politiky a udržoval v rodě Lucemburků jednotu, kterou považovala

Václav IV. se jako mladý český král nakonec dočkal i koruny římského krále. Oba tituly mu ještě za svého života zajistil otec Karel IV.

za prioritu nutnou k zachování prestiže lucemburské dynastie i budoucnosti svých synů.

Ale mělo to jeden háček. Václav IV. byl už od roku 1370 ženatý s o pět let starší Johannou Bavorskou z rodu Wittelsbachů, i když k intimnímu soužití mladičkého páru došlo až v roce 1376, kdy Václav dosáhl věku patnácti let, tedy plnoletosti. Do té doby žila česká královna Johanna na pražském dvoře víceméně v ústraní pod dohledem tchyně Alžběty Pomořanské. Císařovna až do smrti Karla IV. pečlivě dbala na to, aby manželka Václava IV. zůstávala v jejím stínu a byla jen poslušnou a pokornou loutkou v podřízeném postavení. Alžběta Pomořanská se svou bavorskou snachu ani nesnažila zasvěcovat do tajů dvorské politiky, neboť se o svůj vliv nehodlala s nikým dělit. Českému království přece stále vládl Karel IV., a pokud byl císař s následníkem na cestách, byla to císařovna, kdo Karla IV. v jeho nepřítomnosti zastupoval.

Handicapem Johannы Bavorské navíc bylo, že neuměla česky, a tudíž se zpočátku ani nemohla s českými dvořany dorozumět, ačkoli se dá předpokládat, že alespoň někteří ovládali němčinu. Časem se však česky mluvit naučila, což její izolaci na pražském dvoře prolomilo. Se smrtí Karla IV. se leccos začalo měnit, i když ne okamžitě. Po císařově pohřbu však došlo k něčemu velice zvláštnímu – Johanna Bavorská odešla z Prahy do Písku, kde strávila více než rok v odloučení od manžela.

Důvody jejího přesídlení sice nejsou známy, ale jednou z možných příčin mohly být právě neshody s císařovnou-vdovou, která se Johanně i nadále snažila upírat důstojenství české královny. Václav IV. byl na Alžbětě Pomořanské zpočátku hodně závislý, stala se jeho blízkou rádkyní v řadě politických otázek a zřejmě uznával její autoritu. Možná že odchod královny manželky Johannы Bavorské z Prahy do Písku byl aktem jakési její osobní vzpoury,

upozorněním, že se již kuratele císařovny-vdovy nehodlá podřizovat.

Ale co král? Smířil se s odloučením od manželky, nebo ho naopak inicioval? Rodinné pŕtky mu po nástupu na trůn určité nemohly vyhovovat, navíc se chystal k odjezdu na říšský sněm, kde chtěl německá knížata přimět k jednáním o papežském schizmatu, proto mu odchod manželky do Písku nakonec mohl vyhovovat. Potřeboval klid k upevnění moci a Čechy byly jeho domovem, což později dával jasně najevo tím, že se tu zdržoval mnohem více než v sousední německé říši, kam později zajížděl jen zřídka. Václav IV. se od počátku cítil být především českým králem a teprve pak panovníkem římským (či římskoněmeckým). V tomto ohledu se podobal Karlu IV., který České království považoval za rozhodující těžiště své moci.

Pokud na Václava IV. i po otcově skonu stále doléhal jeho vzor, jemuž se chtěl vyrovnat, neměl to jednoduché. Ke Karlovi IV. vždy vzhlížel jako k modle hodné následování, avšak také jím zmítaly pochybnosti, zda dokáže být jako jeho otec. Vidina, že jednou dosáhne jeho velikosti i slávy, byla pro Václava IV. výzva, na druhou stranu se této psychické zátěže potřeboval zbavit. Mladičký panovník totiž ve svém nitru cítil, že závazek být jako Karel IV. je úkol, který může splnit jedině tak, že se nakonec osvobodí od jeho vzoru, který před ním neustále vyvstával, a bude tím, kým doopravdy je, tedy nikoli jen jeho kopií, ale sám sebou. Václav IV. byl totiž jiný – v dobrém i zlém – a toto duševní osvobození od otcova záhrobního stínu, od vlivu nevlastní matky i někdejších císařových rádců nutně potřeboval. Věděl, že čas hraje pro něj a že jen na něm bude záležet, jak se zachová a kdy tuto pupeční šňůru, která ho s mrtvým otcem neustále svazovala, konečně přestřihne.

V okamžiku, kdy to Václav IV. udělal, se stal skutečným suverénem v zemi, kterou po otci zdědil, a snažil se v ní prosadit svou vlastní politiku. Z mladého českého krále vyrostl muž, jenž působil dojemem, že ví, co chce. Ale nebylo to nakonec jen pouhé zdání?

Síla královského majestátu

Václav IV. byl od počátku svého panování přesvědčen o tom, že je vladařem z Boží milosti, předurčený k velkým státnickým činům. Tak ho k tomu otec Karel IV. od malička vedl, a pocit vlastní výjimečnosti v něm hluboce zakořenil. Na tom však není vůbec nic divného, řada princů z královské krve byla vychovávána podobným způsobem a takto připravována ke svému vladařskému poslání.

U členů královských rodů toto vědomí prominence posilovala i církve, která v korunovačních aktech středověkých panovníků spatřovala výsledek projevu božské náklonnosti, což potvrzoval i korunovační ceremoniál, který měl nejen slavnostní ráz, ale byl zároveň stvrzením duchovního spojení světských panovníků s Bohem.

Vladař se jím zavazoval k plnění všech povinností, vyrůstajících z doktrín i mravního kodexu křesťanského náboženství, za jejichž strážce se církve považovala.